

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

۲۰۱۹/۰۵/۱۲

لیکونکی: دوکتور نور احمد خالدي
ژباړن: سیلانی

د خراسان جوړولو شعار ساده گي ده

خراسان د کوم خای نوم دی؟ کومو خایونو ته خراسان وایو؟ د هندوکش سویل؛ اتیا کاله پخوا « افغانی ترکستان » نومېده. په نقشو کې هم په همدې نوم را پاتې دی. نن هم د هندوکش سویل اکثریت وگړي ترکتاباران دي. هزاره جات؛ چې هزاره گانو ورته هزارستان نوم ورکړی! زموږ د شمالي ولایتو ځینې برخې یې په جغرافیې دایره کې شاملې دي. داچې نن د د خراساني دولت ادعاوې کيږي، دوی خراسان په بدخشان، تخار او بغلان کې جوړوي؟ که پروان او پنجشیر کې؟ ځکه دشمال او جنوب تاجک مېشتو سیمو تر منځ د هندوکش صعب العبور غرونه واقع دي، چې پروان او پنجشیر یې د جنوب شرق پښتون مېشتو سیمو تلپاتې شف گرځېدلی.

افغانی خراسان! یا که ووايم شرقي خراسان یوازي زموږ د هېواد غربي ولایتونه؛ بادغیس، هرات او د غور ولایت ځینې سیمې په خپل غېږ کې را نغاړي. نوري پاتې سیمې یې د ترکمنستان او ایران په خاوره کې دي... تر اوسه دا فکر چا کړی چې ایران او ترکمنستان د خپلو سرحداتو تر څنګ د یوېل خراساني دولت رامنځته کېدل وزغمي او یایې ومني؟ غوره به دا وي چې زموږ خلک د کوردانو برخلیک ته لږ پام وکړي، هغوی هم د نوي دولت د را منځته کېدو غوښتونکي دي! مگر ایران، ترکیه، سوريه او عراق یې کلک مخالفت کوي. اوس تاسې وواياست چې خراساني دولت چېرته جوړوي؟

راځئ چې تاریخ ته سر ورښکاره کړو! عربو د ساساني دولت یا که د دوی په اصطلاح سره ووايم عراق عجم تر ماتې وروسته، مروه د خپلو شرقي متصرفاتو مرکز وټاکه. مروه؛ چې اوس په ترکمنستان کې موقعیت لري، پخوا د خراسان له توابعو څخه گڼل شمېرل کېده، چې د نیشاپور او هرات تر څنګ د هماغه وقت او سیمې لوی ښارونه بلل کېدل. د مسلمانو عربو په شرقي متصرفاتو کې دا ولایتونه شامل وو: « خراسان، ماورالنهر، هند، سند، نیمروز، کابل او زابلستان ». د هارون الرشید او زامنو په وقت کې یې د خراساني ولایتو نومونه داسې وو. (مخ ۱۶۴ کتاب زین الاخبار گردیزی چې د سلطان مسعود غزنوي په وقت کې لیکل شوی:

عراق، حجاز، یمن او د شام ځینې برخې. — محمد الامین ؛
خراسان، ماورالنهر، هند، سند، نیمروز، کابل او زابلستان — عبد الله ماون
د شام ځینې برخې، مغرب، آذربایجان، روم، زرنج او حبش — موتمن

لکه څنګه چې لیدل کيږي خراسان د ماورالنهر، هند، سند، نیمروز، کابل او زابلستان تر څنګ د عربو شرقي متصرفاتو کې راځي. که هر چا بابرنامه ۱۵۳۰ م، سفرنامه جورج فورستر ۱۷۸۲ م، گزارش سطنت کابل الفونستون ۱۸۰۹ م کتابونه لوستي وي! کومه سمیه چې په لاندې نقشه کې ښودل شوې! په پورته یادو شویو اثار کې یې هم یادونه شوې.

د پاڼو شمېره: له ۱ تر ۲

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رایرلو مخکې په خیر و لولئ

مگر متأسفانه د هزارو او تاجکو لیکوالو له تعصب ډکې لیکنې خپلو راتلونکو نسلونو ته دا تلقین ورکوي چې کواکې پښتانه د خراساني دولت پر وړاندې پاسېدلي او یو نوی دولت (افغانستان) یې جوړ کړی... اما واقعیت دا نه دی. د میرویس خان نیکه د پاڅون په وخت کې اوسنی افغانستان په ختیځ کې له کابل څخه تر بلخ پورې د مغلي دولت له خوا او نورې پاتې برخې یې د صفوي دولت لخوا اداره کېدلې. دا سیمې د خراسان او یا که ووايم زموږ د سیمې د گرو لخوا نه اداره کېدې... خراسان، زابلستان، کابلستان، سیستان، افغانستان، غرjestان او غور د دې هېواد د بېلابېلو سیمونو په نوم و.

د هرات تیموریان درې پېړۍ د میرویس او احمد شاه بابا له واکمنۍ څخه مخکې لومړني کسان وو، چې له دې خاورې څخه را پورته شوي وو او په دې سیمه کې یې واکمني درلوده، مگر هغوی هم د سمرقند له امرای تیموري تر قیادت او لارښوونې لاندې واکمني درلوده

د صفوي دولت په اداري تشکیلاتو کې د خراسان په نوم حتا یو ولایت یا بیلگربېگي هم شتون نه درلود. زموږ د سیمې او خاورې په جغرافیه کې یوازې د هرات او کندهار بیلگربېگي موجودې وې. په تاریخونو کې هېڅکله د خراسان تر نامه لاندې د داسې هېواد نوم نه دی یاد شوی، چې زموږ د اوسني هېواد ۳۰٪ سلنه خاوره یې را نغارلي وي. همدارنگه د تاریخ په اوږدو کې هېڅکله د شاه خراسان (د خراسان د واکمن) په نوم څوک نه دي تېر شوي. کله چې الپتگین په غزني کې د غزنوي دولت بنسټ کېښود، له خراسان څخه و تښتېد او هلته نورو کسانو واکمني درلوده. احمد شاه ابدالي لکه څنگه چې د خراسان واکمن و، د کندهار، کابلستان او ترکمنستان واکمن هم و. لکه څنگه چې پورته یادونه وشوه! بادغیس، هرات، نیشاپور، مشهد او مروه د خراسان سیمې همدارنگه د خراسان په نوم یادېدلې. بلخ د تخارستان له توابعو څخه و. له فراه تر نیشاپوره دغې (سیستان، رابلستان او کابلستان) شاملې وې. نو د پورته معلوماتو پر اساس ویلی شو؛ د تاریخ په اوږدو کې یو واحد سیاسي او اداري خراسان شتون نه درلود. ځینو د نادانۍ او نه پوهاوي له مخې د پنجشیر پر دروازي د خراسان نوم لیکلی و، دا په داسې حال کې ده، چې پنجشیر د خراسان په جغرافیایي تشکیلاتو کې شتون نه درلود، بلکه د د کابلستان له توابعو څخه شمېرل کېده. ددې ترڅنګ کله چې صفوي دولت پر کندهار او هرات واکمني درلوده، پنجشیر، پروان او کابل د هند مغولي دولت تر واکمنۍ لاندې وو. نو په دې اساس د کوچنیو محلي واکمنو پرته، کومې سیمې چې په نقشه کې ښودل شوي! په هغه کې د خراسان په نوم کوم ملي حکومت شتون نه درلود، چې یاده یې وکړو.

پای